

Наступні події у джерелах висвітлюються по-різному, але всі вони сходяться на тому, що урядові війська порушили перемир'я і вчинили немилосердну розправу над повстанцями.

Одним із трагічних наслідків поразки козацького повстання була загибель козацьких ватажків (С. Наливайка було страчено 11 квітня 1597 р. у Львові). Що ж стосується козацької проблеми загалом, то вона розв'язана не була. Без утримання військ у Наддніпров'ї жодне рішення уряду щодо козаків не могло бути виконане. Проте на цей захід уряд не мав коштів.

Програвши воєнне зіткнення, козацтво перемогло у далеко важливішій сфері — соціальній. Головним наслідком п'ятирічного господарювання на волості стало створення передумов для зростання і посилення козацтва. Уже в найближчє десятиріччя козацтво перетворилося у провідний суспільний стан України.

У восьмому розділі „Сліди пам'яті“ С. Леп'явко зробив спробу висвітлити віддзеркалення розглянутих подій у суспільній свідомості та ідеологічній боротьбі, розкрити, наскільки ці події збереглися у пам'яті сучасників і наступних поколінь, інакше кажучи, спробував з'ясувати вплив певних подій на суспільну свідомість чи то всього народу, чи то окремої соціальної групи, на що дотепер мало зверталось уваги. Автор констатує, що події 1591—1596 рр. були персоніфіковані насамперед з особою С. Наливайка і почасти з К. Косинським. Далі він спростовує поширену думку про те, що козацький рух кінця XVI ст. був поєднаний з православ'ям.

Насамкінець треба відзначити, що монографія С. Леп'явки вигідно вирізняється старанним і всебічним вивченням джерел, літератури, спробою по-своєму ставити й розв'язувати проблеми, пов'язані з зародженням і діяльністю козацтва наприкінці XVI ст., намаганням автора збагатити й унаочнити виклад матеріалу доданням карт й ілюстрацій.

Кожен розділ має промовисту заставку, для чого використано козацьку печатку 1595 р., герб Київського воєводства, герб князів Острозьких, герб Молдавії, герб Подільського воєводства, герб Волинського воєводства, герб Польщі, картину „Козак Мамай“. Кінцівки розділів оформлені за допомогою стилізації почерку.

Крім карти Центральної України, вміщено карто-схеми: Розгортання повстання Косинського (середина 1591—1592 рр.); Закінчення повстання Косинського (1593 р.); Молдавські походи козаків (зима — весна 1594 р.); Посольство Еріха Лясоги на Січ (весна — літо 1594 р.); Похід татар через українські землі (травень — липень 1594 р.); Молдавські походи (літо 1594 — весна 1595 рр.); Білоруський рейд Наливайка (жовтень 1595 — лютий 1596 рр.); Козаки на Поліссі (лютий 1596 р.); Воєнна кампанія 1596 р. (лютий — березень); Воєнна кампанія 1596 р. (квітень — червень).

Іван БУТИЧ

Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів.— К., 1996.— Т. I.— 429 с.

У 1996 р. Інститут української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського започаткував видання „Наукових записок“, призначених для публікації студій молодих учених, і таким чином задіяв ще один вагомий стимул

для швидшого зростання й удосконалення молодих істориків. До першого тому „Наукових записок“ включено 20 матеріалів з історії України, історіографії та джерелознавства, що охоплюють XIV—XX ст., а саме: О. Мальченко. Типологія замкових та міських фортифікаційних систем на південно-східному українському порубіжжі (кінець XIV — середина XVII ст. (С. 5—23); О. Мальченко. Оборонна система Поділля, Брацлавщини, Київщини очима сучасників (XV — XVIII): огляд нарративних джерел (С. 24—48); Л. Гвоздик. Анонімний „Опис весілля Тимоша Хмельницького“ (1652) як історичне джерело (С. 49—56); Додаток № 1: Переклад „Опису весілля Тимоша“ (С. 57—63); Додаток № 2: Критичне видання „Опису весілля Тимоша“ *Opisanie wesela Tymosza syna Chmielnickiego z Rozandą córką Wasila Lupula Hospodara Woloskego, 1652* (С. 63—71); О. Ковальчук. Театральність як ознака державного життя України 20-х—30-х рр. XVIII ст. (С. 72—81); О. Крук. Вплив М. П. Драгоманова на формування суспільно-політичних поглядів Лесі Українки (За матеріалами листування (С. 82—98); О. Василюк. Володимир Антонович як джерелознавець: погляди і практика (С. 99—127); О. Василюк. До питання про видання Володимиром Антоновичем етнографічних джерел (С. 128—133); Х. Лашенко. Науковий і просвітницький осередок у провінції. До сторіччя з дня утворення Ніжинського історично-філологічного товариства (1894—1919) (С. 134—150); Т. Гранчак. Леон Василевський. Погляд на процес українського національного відродження (С. 151—162); Ю. Мариновський. Останні роки Мошнігівського монастиря (1917—1929) (С. 163—177); Б. Андрусишин. Анатомія соціальних конфліктів доби Центральної Ради (С. 178—212); Б. Андрусишин. Програмні засади робітничої політики гетьманського уряду (С. 213—238); В. Горелов. Військова діяльність „ясновельможного пана Гетьмана усієї України Павла Скоропадського (1886 — лютий 1917). Спроба хронікально-документальної реконструкції подій (С. 239—308); В. Якубишина. Культурно-освітня діяльність української еміграції у Франції 20—30-х рр. XX ст. (С. 309—320); І. Пресловська. Ідеї раннього християнства (I—IV ст.) як основа для розбудови національної церкви в Україні (За матеріалами I Всеукраїнського Православного Собору 14—30 жовтня 1921 р. в Києві (С. 321—341); Д. Мешков. „Кальчинівська справа“. До історії хлібозаготівель в німецьких колоніях півдня України 1932 р. (С. 342—355); І. Дивний. Український історик Пилип Клименко (1887—1955). Документальний біографічний нарис (С. 356—386); Д. Бурім. „Слов'янський світ“ Дмитра Дорошенка (С. 387—400); І. Верба. „Історія України все більше і більше поглинається так званою історією СРСР...“ (Замітки до однієї історіографічної довідки О. П. Оглоблина (С. 401—406). У додатку надрукована згадана довідка німецькою та українською мовами (С. 407—417); В. Череватюк. Ілько Борщак — невтомний дослідник і поширювач української джерельної спадщини за кордоном (С. 418—429).

Іван БУТИЧ

Олександр Коваленко. Павло Полуботок — політик і людина.— Чернігів: Сіверянський літопис, 1996.— 93 с.

Завдяки редакції часопису „Сіверянський літопис“, головним спонсором якого є колектив Чорнобильської АЕС, побачив світ цікавий і конче потрібний нарис Олександра Коваленка про наказного гетьмана і чернігівського полковника Павла Полуботка (1660—1724).